BESƏT DÖVRÜNÜN TARİXİ

Əhməd Purəkbər

Tərcümə edən
Seyid Azər Əhmədov

Əl-Hikmət müəssisəsi

NAŞİRDƏN

İslam və beynəlxalq əlaqələrin qloballaşdığı bir dövrdə, müsəlman alimlər yeni məsələlər və məsuliyyətlərlə üzləşməli oldular. Belə ki, bu gün ölkələrdə din və ənənəvi qaydalarla yaşamaq, öncələrə görə daha da çətinliklərlə üzləşdiyindən, günün tələblərinə uyğun, eyni zamanda İslam həqiqətlərinə əsasən, yeni araşdırmalara ehtiyac duyuldu. Təbii ki, hər bir sahədə dəqiq, hərtərəfli və təhriflərdən uzaq nizamlı tədqiqatın aparılması və bu sahədə güclü araşdırmaçıların yetişdirilməsi, hər zaman bütün haqsevənlərin diqqət mərkəzində olmuşdur. Lakin sivilizasiyaların toqquşduğu bir zamanda, elmi həqiqətlərə və mənəvi dəyərlərə önəm verən insanların, qərəzsiz və aydın biliklərə daha artıq maraq göstərməsi, vicdanlı araşdırmaçıların məsuliyyətini bir o qədər də artırdı.

Sözsüz ki, təhsil mərkəzlərinin inkişafı, dinamik, mütərəqqi və intizamlı təhsil sisteminə bağlıdır. Bu səbəbdən, təhsil və tədqiqat metodlarına yenidən baxış keçirmək və onları günün nəbzinə görə səliqə-sahmana salmaq, elmi tərəqqini sürətləndirməklə birgə, elmi mərkəzlərdə mütaliə və yeni araşdırmalar üçün şövq və stimul yaradır.

Beləliklə, "Beynəlxalq əl-Mustafa Universiteti" həqiqət və səadət yolunun tərəfdarı kimi, qeyri-iranlı tədqiqatçıların akademik araşdırmalarını himayə etməyi və onların elmi əsərlərini ərsəyə gətirməyi özünə ülvi bir hədəf olaraq təyin etmişdir.

MÜNDƏRICAT

ÖN SÖZ ... 11

DƏRS 1: İSLAMIN ZÜHURU ... 13

Giriş ... 13
Tarixin əhəmiyyəti ... 13
İslam tarixinin əhəmiyyəti ... 14
İslam dinində tarixşünaslıq ... 15
Ərəbistan yarımadasının coğrafi mövqeyi ... 15
Ərəbistan yarımadası coğrafi baxımdan üç hissəyə bölünür ... 15
Ərəbistan yarımadasının siyasi coğrafiyası ... 16
Ərəbistan yarımadasının əhəmiyyəti ... 17
Ərəbistan yarımadasının sivilizasiyası ... 18
Ərəbistan yarımadasının dini vəziyyəti ... 19
1. Göy cisimlərinə sitayiş ... 19
2. Bütpərəstlik ... 19
3. Təkallahlıq ... 19
4. Məsihilik ... 19
5. Yəhudilik ... 20

DƏRS 2: PEYĞƏMBƏRİN (S) BABALARI VƏ HƏZRƏTİN TƏVƏLLÜDÜ ... 23

Giriş ... 23
Məhəmməd (s) peyğəmbərin ulu babası həzrət İbrahim (ə) ... 23
Qüreyş ... 24
Haşim ... 24
Əbdülmüttəlib ... 25
Zəmzəm quyusunu qazması ... 25
Əbrəhənin Məkkəyə hücumu zamanı Əbdülmüttəlibin əksül-əməli ... 25
Əbdülmüttəlibin gözəl ənənələri ... 26
Abdullah ... 26
Fil ordusuna qarşı ... 26
Aminə xanımla evlənməsi ... 26
Peyğəmbərin (s) təvəllüdü və tərbiyəsi ... 27
Məhəmməd peyğəmbərin (s) uşaqlıq dövrü ... 27

Həzrət Aminənin vəfatı 27
Peyğəmbər (s) Əbdülmüttəlibin himayəsində 28
DƏRS 3: BESƏTDƏN ÖNCƏKİ DÖVR 31
Giriş 31
Məhəmməd (s) peyğəmbər əmisi Əbu Talibin evində 31
Çobanlıq dövrü 32
Şama ticarət səfəri 32
Ficar döyüşü 33
“Hilful-fuzul” peymanı 33
Xanım Xədicə (ə) ilə evlənməsi 33
Həzrət Əlinin (ə) təvəllüdü 34
Məhəmməd (s) peyğəmbər “Həcərul-əsvəd”i yerinə qoyur 35
Məhəmməd peyğəmbər (s) – Besətdən öncə 35
DƏRS 4: PEYĞƏMBƏRİN (S) BESƏT DÖVRÜ 39
Giriş 39
Besət 39
Besətdən sonrakı hadisələr 41
İlk müsəlmanlar 42
İlk dini vəzifə 44
İslama dəvət və onun mərhələləri 44
Birinci mərhələ – ailənin dəvəti 45
İkinci mərhələ – qohumların dəvəti 45
Üçüncü mərhələ – ümumi dəvət 46
DƏRS 5: PEYĞƏMBƏRİN (S) MÜŞRİKLƏRLƏ MÜBARİZƏSİ 49
Giriş 49
Qüreyş qəbiləsinin Peyğəmbərə (s) qarşı çıxmasının səbəbləri 49
İctimai çaxnaşma qorxusu 49
İqtisadi qorxu 49
Qonşu güclərin hücum qorxusu 50
Tayfalar arası rəqabət və həsəd 50
Qüreyş müşriklərinin İslamla mübarizəsi və Peyğəmbərin (s) buna əksül-əməli 50
Birinci mərhələ: Tolerantlıq siyasəti 50
İkinci mərhələ: Hiyləgər və hədələyici siyasət 51
Üçüncü mərhələ: Quranla mübarizə siyasəti 52
Dördüncü mərhələ: Yəhudilərlə əlbirolma siyasəti 53
Beşinci mərhələ: Müsəlmanları işkəncə siyasəti 53
Altıncı mərhələ: Həbəşə məntəqəsinə hicrət 54
Yeddinci mərhələ: Bəni-Haşimi iqtisadi və ictimai blokadaya salma siyasəti 54
“Şebi Əbi Talib” mühasirəsi 54
İqtisadi mühasirənin aradan qaldırılması 55
Səkkizinci mərhələ: Peyğəmbərə (s) sui-qəsd planı və Yəsribə hicrət 56
DƏRS 6: PEYĞƏMBƏRİN (S) YƏSRİB ŞƏHƏRİNƏ HİCRƏTİ 59
Giriş 59
Yəsrib və ictimai durumu 59

Yəsrib camaatının İslamla tanışlığı ... 60
“Əqəbə”də birinci və ikinci beyət ... 60
İslam peyğəmbəri həzrət Məhəmmədin (s) hicrəti ... 61
Peyğəmbər (s) Qoba məntəqəsinə çatır ... 62
Məhəmməd (s) peyğəmbərin Mədinədə məskunlaşması ... 63
Hicrətin birinci ilində Peyğəmbərin (s) gördüyü mühüm işlər ... 64
Peyğəmbər (s) məscidinin tikilməsi ... 64
Azan və iqamə hökmünün verilməsi ... 64
Mədinə camaatı arasında birgə yaşayış peymanının bağlanması ... 65
Müsəlmanların qardaşlıq əhd-peymanı ... 65
DƏRS 7: HİCRƏTİN İLK İLLƏRİ ... 69
Giriş ... 69
Mədinədə İslam və islami dəvət ilə düşmənçiliyin başlanğıcı ... 69
Qüreyş və bədəvi ərəblər ... 69
Yəhudilər ... 70
Münafiqlər ... 71
Qiblənin dəyişdirilməsi ... 72
Bədr döyüşü ... 73
Müsəlmanların Mədinədən hücuma keçməsi ... 73
Bədr döyüşündə müsəlmanların düşərgəsi ... 74
Qüreyş ordusunun düşərgəsi ... 75
Müharibənin başlanması ... 75
Bədr döyüşü Məkkədə düşmənin canına qorxu salır ... 76
Əmirəl-möminin İmam Əlinin (ə) xanım Zəhra (sə) ilə evlənməsi ... 77
İmam Həsənin (ə) dünyaya gəlməsi ... 77
DƏRS 8: QÜREYŞ VƏ YƏHUDİLƏRİN DÜŞMƏNÇİLİYİ ... 81
Giriş ... 81
Ühüd döyüşü ... 81
Ühüd döyüşündə Qüreyşin hədəfləri ... 81
1. Bədr döyüşündə Qüreyşdən qətlə yetirilənlərin intiqamı ... 82
2. Qüreyş qəbiləsinin itirilmiş abrını yenidən qaytarmaq ... 82
3. Şimal tərəfdən mühüm ticarət yolunun açılması ... 82
4. Peyğəmbəri (s) öldürmək və İslamı tamamilə məhv etmək ... 82
Qüreyş ordusunun hərbi hazırlığı ... 82
Peyğəmbərin (s) əksül-əməli ... 83
Münafiqlərin əhdi pozması ... 83
Ühüd müharibəsinin nəticələri ... 84
Ühüd müharibəsindən alınan dərslər ... 85
Müsəlmanların məğlubiyyətinin səbəbləri ... 86
Həmraul-Əsəd döyüşü ... 86
Bəni-Nəzir döyüşü ... 87
Bədrul-vəd (Bədrul-məvid) döyüşü ... 88
İmam Hüseynin (ə) dünyaya göz açması ... 88
İmam Əlinin (ə) anası Fatimə binti Əsədin vəfatı ... 88
Şərab və qumarın haram edilməsi ... 88

Hicrətin beşinci ilinin mühüm hadisələri ... 88
Xəndək (Əhzab) döyüşü ... 89
"Əhzab"ın (dəstələrin) məğlub olmasının səbəbləri ... 89
Bəni-Qüreyzə döyüşü ... 90
DƏRS 9: DÜŞMƏNÇİLİK SÜLHƏ ÇEVRİLİR ... 93
Giriş ... 93
Hüdeybiyyə sülhü ... 93
Qüreyşin sülhə meyli ... 94
Hüdeybiyyə sülhünün əhəmiyyəti ... 95
Ətraf ölkə başçılarının İslama dəvəti ... 96
Hicrətin yeddinci ilində baş vermiş mühüm hadisələr ... 96
Xeybər döyüşü ... 96
Xeybər qalasının fəthi ... 97
Xeybərdə olan yəhudilərin taleyi ... 98
Efiopiaya köçən mühacirlərin Mədinəyə qayıdışı ... 99
Fədək sülhü ... 99
DƏRS 10: QƏLƏBƏLƏR VƏ İSLAMIN İNKİŞAFI ... 101
Giriş ... 101
Məkkənin fəthi ... 101
İslam ordusunun qüdrəti ... 102
İslam ordusu Məkkəyə daxil olur ... 103
Hüneyn (Həvazin) müharibəsi ... 104
Təbuk müharibəsi ... 106
Əqəbədə baş vermiş xəyanət ... 107
Zirar məscidinin dağıdılması ... 108
DƏRS 11: DAVAMLI UĞURLAR, İBADƏT HÖKMLƏRİNİN BƏYANI VƏ VİLAYƏTİN TANIDILMASI ... 111
Giriş ... 111
Peyğəmbərin (s) Nəcran məsihiləri ilə mübahiləsi ... 111
Əmirəl-möminin İmam Əlinin (s) vasitəsilə İslamın Yəməndə təbliği ... 112
Vida həcci ... 113
Müsəlmanlar həcc mərasimlərini yerinə yetirir ... 114
Təvaf və namaz ... 114
Səy ... 114
Mina və Ərəfata doğru hərəkət ... 114
Məşərül-həramda vüquf ... 115
Rəmyi-cəmarat ... 115
Qurbanlıq ... 115
Qədir-Xum hadisəsi ... 116
Təbliğ ayəsinin nazil olması ... 116
Peyğəmbər (s) Qədir-Xum xütbəsini oxuyur ... 116
"İkmal" ayəsinin nazil olması ... 117
Müsəlmanların İmam Əlini (s) təbriketmə mərasimi ... 117
Qədir Xumda iştirak edənlərin sayı ... 118

Qədir-Xum hadisəsini nəql edənlər ... 118
Qədir-Xum haqqında nazil olmuş digər ayələr ... 118

DƏRS 12: PEYĞƏMBƏRİN (S) DÜNYADAN KÖÇMƏSİ İLƏ BÖYÜK FİTNƏLƏRİN BAŞLANMASI ... 121
Giriş ... 121
Həzrət Peyğəmbərin (s) vəfatı ... 122
Üsamənin sərkərdəliyi ilə ordu hərəkətə başlayır ... 122
Üsamənin ordusunun dağılması və Əbu Bəkrin məsciddə camaat namazında yarımçıq qalan imamlığı ... 122
Peyğəmbərin (s) son yazısı ... 123
Peyğəmbər (s) dünyasını dəyişir ... 124
Ömər ibn Xəttab Peyğəmbərin (s) vəfatını inkar edir ... 124
Bəni-Saidə səqifəsi ... 125
Mühacir və ənsarın öz qəbiləsindən xəlifə seçilməsi üçün gətirdiyi sübutlar ... 126
Əbu Bəkrin xəlifə seçilməsinin səbəbləri ... 127
1. Mühacir tayfaları arasında olan rəqabətlər ... 127
2. Ovs və Xəzrəc qəbiləsinin düşmənçiliyi ... 128
3. Əmirəl-möminin İmam Əlinin (ə) və Bəni-Haşimin Peyğəmbərin (s) dəfni ilə məşğul olması ... 128
4. Səhabələrin əksəriyyətinin etiqadının zəifliyi ... 128
5. Çətin anlarda səhabələrin haqqı tərk etməsi ... 128
6. Münafiqlərin plan və pusqusu ... 128
Mədinədə müsəlmanların Əbu Bəkrə beyəti ... 128
İslam tarixində bidətlərin yaranması ... 129
Peyğəmbər (s) tarixini düzgün təhlil etmə metodu ... 129

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT ... 133

ÖN SÖZ

Quran nöqteyi-nəzərindən insan cəmiyyəti keçmişdən, öncəki millət və xalqların həyat yolundan təcrübə qazanaraq püxtələşən, təkmilləşən canlı bir nəsnədir. Tarix isə bu insan cəmiyyətinin təcrübə qazanmasında müstəsna rol oynayan bir xatirədir. Sultanların tarixindən danışıb onları xatırlamaq diktator hakimlərin ibrət almasına, xalq üzərindəki hakimiyyətlərinin leqallaşmasına yardım edir. Bundan fərqli olaraq, peyğəmbərlərin, ilahi hidayətçilərin, keçmiş nəsil və xalqların tarixini müzakirə etmək dinin yayılması, ilahi hidayətin artması, ayrı-ayrı xalqların daha çox təcrübə qazanmasına xidmət edir. Eyni zamanda tarixin sonsuz hadisələri içindən müəyyən bir hadisəni seçib araşdırmaq xüsusi siyasət və təhlil qüvvəsi tələb edir. Tarixi bu şəkildə araşdırmağı biz Qurandan öyrənmişik Bu məsələ birbaşa təhlil yüklərini azaltmaqdan əlavə özünəməxsus təsir və nüfuza da malikdir. Buna görə də tarixi nəql edərkən çalışıb mühüm, təsirli hadisələrə təkid etməli, əhəmiyyətsiz, ilahi hidayətə və xalqların mənafeyinə xidmət etməyən hadisələri isə kənara qoymaq lazımdır. Bu əsasla əlinizdəki dərslik kitabında İslamın zühuru haqqında yazılan tarixi kitabların ümumi zahirini qorumaq şərtilə eyni metoddan çıxış edib, daha çox faydalanmağa çalışmışıq. Qeyd edilənlərdən əlavə, İslam tarixi ələlxüsus İslamın yaranma tarixi – bu dövr həm də Quranın nazil olduğu və İslam maarifinin formalaşdığı dövrdür – zəngin maarifinin başa düşülməsində, o cümlədən əqidə, fiqh, əxlaq və s. elmlərin daha dəqiq öyrənilməsində mühüm rol oynayır.

Qarşınızdakı dərslikdə, xüsusilə İslamın ilk çağları tarixinin əhəmiyyətini nəzərə alaraq zərgər incəliyi ilə eyni məzmunlu dərslik və mənbələrdən tarixi mətnləri çıxarış edib 12 dərsdə – "Əl-Hikmət" müəssisəsinin qanunları çərçivəsində – hazırlanmışdır.

Dərsliyin hazırlanmasında müxtəlif kitablardan, o cümlədən Məhəmməd Hüseyn Rəcəbinin "Besət dövrünün tarixi" və Dr. Məhərrəminin "İslam peyğəmbərinin həyatı" kitablarından istifadə olunub.